

“УКРАЇНА”, “МОВА”, “НАРОД” ЯК МОВНО-ЕСТЕТИЧНІ ЗНАКИ ХУДОЖНЬОГО СВІТУ ДМИТРА ПАВЛИЧКА

У статті аналізуються важливі загальнокультурні знаки “Україна”, “мова”, “народ” як компоненти поезії Дмитра Павличка. Вивчається своєрідність їх лексико-семантичної реалізації в художньому мовленні та досліджується національно-естетична й суспільна роль в історії мови.

Ключові слова: мовно-естетичний знак, асоціативна лексема, ключова лексема, метафора.

Сьогодні незаперечною є думка про те, що мова – незамінний репрезентант культури народу, його світоглядних переконань, традицій, звичаїв тощо. У ній відображаються “ідеальні моделі уявлень етносу про певні реалії”, на концептуальному рівні у формі мовних образів, словесних стереотипів закріплюються національні буттєві цінності, аксіологічно потенційовані, з чіткою регламентацією оцінних й емотивних конотацій [5, 50]. Мова, зокрема рідна мова, супроводжує все життя етносу, стаючи провідним чинником його розвитку. Ці ідеї, постульовані свого часу В. Гумбольдтом, О. Потебнею, І. Огієнком, активно розвиваються й упродовжуються нині в низці наукових і навчальних розвідок. Вивчається зв’язок мови та культури (О. Ткаченко, І. Голубовська), розробляється вчення про український менталітет та українську мовну картину світу (С. Єрмоленко, В. Русанівський, Л. Лисиченко, О. Селіванова, В. Сімонок), проводяться етнолінгвістичні студії з лексики й фразеології (В. Жайворонок, В. Ужченко) та ін. Показовим щодо мовно-культурних особливостей є художня література, оскільки саме в ній містяться стереотипні культурні образи українського минулого й сучасного. Отже, мета статті – з’ясувати особливості вживання в художньому тексті домінуючих у культурі українців знаків “Україна”, “мова”, “народ”. Матеріалом для дослідження обрано поетичні твори Дмитра Павличка останніх років.

Як відомо, мова є знаковою системою, у якій засвідчено рівень розвитку філософського мислення, притаманного певному етносові, тобто віддзеркалено особливості сприймання світу й себе в цьому світі [2, 15]. Мовна система протягом розвитку вбирає в себе культурно-естетичні реалії, засвоює їх й актуалізує на лексико-семантичному рівні. Відтак, слово як одиниця мовної системи акумулює національно-культурну семантику, а художнє слово перетворюється на своєрідний культурний знак, у межах якого законцептуалізовано особливості сприйняття та відтворення світу у його часових та просторових вимірах. Художнє слово, на думку С. Єрмоленко, перетворюється на мовно-естетичний знак [2, 7]. Отже, мовно-естетичний знак є носієм певних думок, переконань, культурних парадигм, властивих певному соціуму, він відтворюється в мові художніх творів і реалізується в кожному з них через систему своєрідних лексико-семантичних засобів.

В історії українського народу склалося так, що саме художнє слово набуло особливої ваги в розвитку України, національної ідеї, а письменники стали провідниками національного відродження й поступу. У зв’язку з цим вербальне вираження національно-культурних образів у творах українських митців є посиленням. Чи не провідне місце в цьому процесі належить сучасному непересічному талановитому письменнику Дмитру Павличку, якому за будь-яких часів небайдужою була доля мови, України, українців.

Кожен митець презентує сучасним і наступним поколінням “особливий світ роздумів, почуттів, оцінок, матеріалізований у мові” [4, 16]. Адже “мова у багатстві своїх форм і значень містить ключі до таємниць універсуму мислення певної культури, до пізнання способу мислення народу, особливостей менталітету його носіїв” [1, 107]. Поет володіє особливим талантом до розкриття цих таємниць, він відчуває колективний досвід у сприйманні естетичної природи слова й транспортує його в мовно-естетичні знаки національної культури [3, 358-359]. Це можна сказати й про Дмитра Павличка.

Дмитро Павличко відтворює дійсність за допомогою таких понять, які в аспекті сприймання його творів стають стрижневими, ключовими. Вони історично вмотивовані, їм властива, як вважає С. Єрмоленко, “інформаційна спадковість” [2, 7], адже з їх допомогою виражаються типові для українського культурного середовища домінуючі. Такі ключові поняття вбирають певні важливі культурні знання, що перетворює їх на мовно-естетичні знаки культури. З-поміж них у мовній палітрі Дмитра Павличка виділяємо насамперед такі: “Україна”, “мова”, “народ”. Їх метафоричне моделювання відбувається за допомогою загальноповживаної лексики, тематично спорідненої, пов’язаної зі світом навколишньої природи і внутрішнім світом людини [2, 28].

Одним із провідних з огляду на поетичні твори Д. Павличка останніх років є художньо-словесне відтворення поняття *Україна*. Образ України є ключовим для багатьох українських майстрів слова (Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, О. Олесь, В. Симоненко та ін.), відтак його сприймання відзначається спільними рисами. При цьому вербальна реалізація й змістова інтерпретація в кожному тексті різні.

Україна для Дмитра Павличка асоціюється з рідним краєм, батьківською землею, що має державні кордони, і це позитивно закріплене в багатьох творах, наприклад: “*На просторах землі Україна одна – Чорні ниви, як ніч, Хліб, як сонця моря. Це Вітчизна моя, Це держава моя...*” [8]. Таке сприймання конкретизується асоціативними іменниками з просторовим значенням: *простір, нива*; суспільно-політичною лексикою: *держава, кордон*. Батьківщина – найрідніша серцю, тому асоціативне поле *Україна* конкретизовано лексемами, що відтворюють і матеріальне, і духовне буття українця: *мати, колиска, двір, праця, совість, мова, дух, честь, Бог* тощо: “*Україна одна – Неосяжна, як Бог; Моя праця і честь*” [8]. Патріотичне сприймання *України* неможливе без онімів *Київ, Дніпро*, які є частотними в поезіях митця і відображають особливості мовної реалізації цього знака: “*...золотоверхий Київ*”; “*єдинокровні береги Дніпра*” [8].

Через емоційне сприйняття й осмислення *України* відбувається вербальне відтворення історії народу [2, 19]. Отже, образ *України* презентують спогади про важливі історичні події, історичних осіб, що актуалізується через антропоніми й топоніми, пов’язані з певними відомими подіями. Саме в такий спосіб здійснюється “рефлексія авторів над історією рідного краю” [2, 28]. У мовній палітрі Д. Павличка зустрічаємо такі оніми: *Жовті Води, Конотоп, Іква, Слuch, Пилявці, Соловки, Дніпро, Дністер, Берестечко, Крути, Чигирин, Суботів, Січ; Богдан Хмельницький, Дорошенко, Калнишевський, Мазепа, Палій, Виговський, Дорошенко, Сірко, Гонта, Залізник*. Таким чином, реалізація мовно-естетичного знаку *Україна* пов’язана з місцем колишніх подій; при цьому для поета Павличка це не просто територія, де відбувалася боротьба. Її осмислення пов’язане з низкою супровідних метафоричних образів, наприклад *бороною, зубами*: “*Вся Україна там, як борода, Зубами вгору стала, йде війна...*” [10].

Україна в історичному контексті обростає низкою асоціативних найменувань, які разом з постійними епітетами конкретизують цей образ: *земля козацька, українська славна слобода, чорна нива*, наприклад: “*Земля козацька ... Тут збудувала храми і хорони*” [12]. Осмислення недавньої історії відбувається через онім *Майдан*: “*Потрійні сили третього Майдану...*”; “*...новим охрещені Майданом*” [8].

У поетичній мові Д. Павличка образ *України* нерідко актуалізується з допомогою назв спорідненості, при цьому з-поміж частотних виділяються слова *родина, мати, дитина*: “*Я поклонився їй. Родина. Вона прийшла з мого села*” [8]. *Україна* постає як жінка – покинута, нещасна, така ж, як і доля самої країни: “*...сидить жінка в чорному, згорблена, ніби відпочиває з дороги... Я схилився, щоб заглянути в затінене хустиною обличчя, - і жахнувся: то було скорбне лице України...*” [8].

Асоціативне поле *Україна* поповнюється флороназвами. Природа, за переконанням українців, дає силу й міць. Тому не дивно, що у вірші “*Мальва*” Батьківщина постає в образі квітки, що швидко росте – *мальви*: “*Нагадає та мальва птаху, Що смерті сить розкриллям рве... Нагадає мій край, що з праху Підводиться, встає, живе*” [8]. Національно вмотивованим є символ “*груша*”, який зустрічається в багатьох культурологічних контекстах. У Дмитра Павличка це символ рідної домівки, рідного краю, отже, України: “*На волинській моїй Україні дикі груші ростуть...*” [12].

Україна здебільшого персоніфіковано замальовується митцем, причому емоційне сприйняття цього вербального знака часто сумно-понура, що відтворюється відповідними асоціативними лексемами: “*Україно, не плач, не тужи понадміру...*” [8]; “*І власну совість Україна Тут слухає, сама ж мовчить*” [8].

Отже, мовно-естетичний знак *Україна* представлений у Дмитра Павличка низкою асоціативних найменувань: назвах природного ландшафту, спорідненості, рослинного світу, суспільного життя, емоційно-експресивних тощо.

У художньому тексті Д. Павличка, як і багатьох інших поетів, важливе місце належить образу *мова*. Мова українського народу, українське слово – це основа буття митця: як особистого, так і громадського. Роздуми про мову, її значення й місце в житті людини та суспільства зустрічаються в багатьох віршах поета.

Відзначаючи стереотипність щодо сприйняття образу української мови, Л. Мовчун виділяє два відповідних значення: “*милозвучна мова*” і “*державна мова*” [7, 18]. Для Павличка на першому місці *мова* як ознака державності, як визначальний фактор української національної ідеї. Дмитро Павличко вважає мову найціннішим народним скарбом, який забезпечує національну незалежність, ідентичність та без якого народ просто не може існувати: “*Не дай скалічити промовисті уста...*” [12]. Поняття мови й України часто взаємозамінюються, тому *мова*

асоціативно постає через назви територіальні: *мова* – “кордон землі”, “твоя держава”, “верства чорнозему” [12].

Оскільки мова належить до сфери ідеального, до тих ідей, якими оперує людина, то її вербальне вираження найчастіше пов’язане з низкою абстрактних понять: *честь, дух, душа, пам’ять, серце, пісня*. При цьому образ мови постає як такий, що широко сполучається з “предикатними ознаками метафоричного змісту” [6, 13]. Мова стає центром світосприйняття й основою національної ідентифікації; вона живе у всьому, вона – там, де й людина. Як історична пам’ять, вона асоціюється в Д. Павличка з Шевченком, Франком: “...Потекла Шевченкова, Франкова...” [12]; як ознака цивілізації – з телевізором, комп’ютером: “В телевізорі з’явилась мова...” [8]. Мова для поета – найдорожче багатство, вона дорожча за всі скарби світу, без неї не може існувати держава: “Та ж Бог сказав тобі, що Україна згине, Як свого слова дух за золото віддасть!” [12]. Відтак, як протилежне, антонімічне, отже, антиприродне, щодо вербального осмислення образу *мова* сприймається поняття “рабство”. Персоніфіковано відтворено “рабський” період існування мови: “Деся українська мова то стогне, то ячить”; “Трава помре, та не загине мова”; “Поорана вона, але жива” [8]. Українська мова лексико-семантичними засобами змальовується як жива істота, яка може жити й померти, бути здоровою й пораненою. З культурного та історичного буття української мови відомо, що вона досить часто ставала об’єктом знущань, заборон, переслідувань, тому в поезіях Дмитра Павличка вона постає як “жертва”, “страдниця”. Жахливість існування мови підкреслює лексема “кров”, що разом з лексемою “мова” створює складну метафоричну модель: “З мови кров під ноги потекла” [12].

Слід відзначити, що сприйняття знаку *мова* й осмислення нелегкого “кривавого” шляху української мови властиве художній палітрі багатьох українських письменників – від Тараса Шевченка і до сьогодення. Мова – це загальноновизнана форма, через яку народ зберігає свої духовні скарби, вона – скарбниця культурних цінностей етносу та засіб їх трансляції в майбутнє [1, 107]. Ось чому митці так прагнули зберегти українську мову й передати її в спадок наступним поколінням. У зв’язку з цим вона завжди сприймалася як важливий елемент розвитку нації, як невід’ємна складова її боротьби за незалежність, отже, як певна зброя. Так, ще в українській літературі ХІХ століття започатковується образ *мови-слова-зброї*, що вербально розкривається через низку метафоричних найменувань неживої природи (пор. образ слова, запропонований Лесею Українкою через модель “Слово, чому ти не твердая криця...”). Актуальним асоціативний ряд *мова-зброя* стає й для Д. Павличка. Лексико-семантична конкретизація відповідного поняття відбувається за допомогою метафоричних конкретизаторів “твердий”, “дзвін заліза”, “меч”: “Українська мово, будь твердою”; “Хай бринять мечі в душі твоїй”; “На тім вогні палає наша мова, Гартується, подібна до меча”; “... хай [слова] озвуться дзвонами заліз” [8; 12]. Українська мова, як переконаний поет, готова до нападу ворога – “тупоту орди”, “оборони” рідних територій, адже до цього вона загартована в бою, отже, образ мови увиразнюється новим асоціативним зв’язком: *мова-захисник*. І в цьому плані вербально актуалізуються такі ключові лексеми, як “мужність”, “сила”, “непоборність”, “смівливість”. Вони імпліцитно присутні в асоціативному полі *мова-зброя* й відповідно в межах поетичних контекстів: “Встань, здіймися в силі молодій...”; “Ти повинна виграти двобій”; “Стань на варті рідних територій”; “Музику звитяжного Майдану Не віддай під тупоту орди” [8; 12]. Як і колись, мова й сьогодні, на думку поета, повинна служити Україні, її незалежності, звідси й впливає вербальний “металевий”, немилозвучний стрижень у мові. Хоча наша мова лагідна й милозвучна, це визнає автор, однак не час слухати “солов’їв твоїх пестливі трелі”. Метафорична модель “не цвіти блакитно, як цикорій”, що відображає природну сутність мови, протиставляється іншій моделі “... світи й пали, як чорна грань”, що відображає нагальне завдання мови, у час її загрозового існування. У цьому контексті асоціативний образ *мови* як захисника народу посилюється антонімічними кольороназвами: *блакитний – чорний*. Категоричність переконань письменника й відповідно сталість словесного образу *мови* увиразнюється дієслівними лексемами, ужитими у формі наказового способу: *не цвіти, світи, пали, стань, не впусти*.

Мова, звичайно, це вияв душі і кожної людини, і всього народу. Тому, природно, що особисте в поезії Д. Павличка тісно переплітається із загальнонародним і стає міцним підґрунтям словесного образу *мови*. Коло його асоціацій розширюється особливо там, де ідея творчості постає як форма монологічно-діалогічного самовираження (у зв’язку з діалогізацією мовлення відбувається стилістичне навантаження особових та присвійних займенників *ми, ви, наша, своя*): “Вчуйте ви у нашій мові Те, що любите в своїй” [8]. У цих рядках автор заакцентує на тому, що українська мова повинна займати гідне місце серед інших мов світу і що вона нічим не гірша за інші мови, у тому числі й російську. При цьому митець наголошує на важливості функціонування живої мови – мови, якою користується народ, яка є загальнонародною, відповідний зміст вербалізується перифразою “живий голос народу” [8].

Отже, для Дмитра Павличка *мова* це – могутній духовний, культурний і матеріальний чинник розвитку народу, до того ж, мова прилучає кожную націю до загальнолюдських надбань культури. Мовна реалізація образу мова історично, національно, культурно й соціально вмотивована.

Мова, на думку учених, – “основний засіб згуртування етносу, його розвитку і, зрештою, його самоусвідомлення як нації” [13, 203]. Не випадково, що саме образ народу, нації як носія мови є невід’ємною частиною художнього мислення Д. Павличка.

Лексико-семантичне осмислення мовно-естетичного знаку *народ* пов’язане з думками митця про долю українського народу. Століттями українці виборювали своє право на самостійне існування, у ході битв здобуваючи перемогу або зазнаючи поразки і прирікаючи себе тим самим на підневільне існування. Про це нам відомо і з фольклорних, і з історичних джерел, отже, *народ* є загальноновизнаним символом. У конкретних текстах, на переконання Н. Мех, “одночасно діють дві тенденції: з одного боку, формування узагальненої семантики ключових лексем, переростання їх у слова-символи, а з другого, – максимальна конкретизація їхньої семантики у сенсорних словесних образах” [6, 14]. У контексті Павличкових творів *народ* об’єднує протилежні поняття: “*борець*” і “*раб*”, кожне з яких пов’язується з певними асоціативними образами.

Асоціативне поле “*борець*” пов’язане насамперед з ключовою лексемою “*переможець*”: “*Ми ж встаєм, як переможці*” [8]. Героїку боротьби поет вбачає в козацькому минулому, тому й розкриття образу народу здійснюється через історичну ретроспективу. Образ *народу-борця* узагальнено розкривається за допомогою лексеми “*козаки*”, яка в певному контексті перетворюється на образну номінацію за рахунок уживання синекдохи: “*І сотні серць, козацьких мужніх серць, здригнулися...*” [10]. Індивідуалізовано буття “*борця*” реалізується через лексеми “*козак*”, “*гетьман*”, “*уманський полковник*”, образну лексему “*лицар*” та інші. Кожен народ славний своїми ватажками, героями й існує як певна згуртована маса завдяки ним. Відтак образ “*борця*” у Дмитра Павличка асоціюється з іменами відомих історичних осіб, а саме такими: *Іван Богун*, *Іван Ганжа*, *Богдан Хмельницький*, *Іван Мазепа* та з іменами героїв пізнішого часу: *Кирило Осмак* (боєць УПА). Героями, на думку митця, є й письменники, яким довелося відстоювати право народу на існування, тому антропонімний асоціативний ряд продовжують назви знаних літераторів – *Тарас Шевченко*, *Іван Франко*, *Леся Українка*, *Микола Куліш*, *Антон Крушельницький* тощо. Через ці ключові слова постулюється думка про присутність, невмирущість, непоборність українського народу: “*Йду до Миколи Куліша, До Крушельницького Антона. Я чую їхні голоси...*” [9].

Із вербальною реалізацією образу “*раб*” пов’язані роздуми письменника як над минулим, так і сучасним становищем українського народу. З боєм він пише: “*За сотні літ ми не навчилися бути народом...*” [9]. Звідси сумне буття народу, що знаходить утілення у відповідних лексико-семантичних одиницях. Феномен “*українського рабства*” розкривається через метафоричні моделі “*назовні вільні, а всередині – раби!*”; “*народ вільний з долею раба*”, у межах яких несумісні поняття “*воля*” і “*рабство*” існують як одне ціле (оксиморон). Сприйняття народу як раба засвідчують асоціативні лексеми-іменники: “*тюрма*”, “*ґрати*”, “*плаха*”, “*в’язень*”, “*смерд*”, “*рана*”, “*кайдани*”, “*отрута*”. Страдницька доля народу, його підневільне існування імпліцитно актуалізується через порівняння з розп’яттям, де ключовою лексемою виступає “*цвяхи*”, конкретизована епітетом “*іржаві*”. “*Іржаві цвяхи*” – це символ і недолі, і рабства: “*Чи з ніг твоїх і рук іржаві цвяхи Вже вийнято, чи глибше вбито їх?*” [12]. Рабське існування нашого народу спричинене “*ляхами*”, “*москалями*”, “*яничарами*”, але ще більшою причиною рабства, як переконаний Д. Павличко, є самі українці – “*... незрячі, скалічені у рабства каменяччі*” [9]. Художнє осмислення ця думка знаходить у метафоричному образі “*маленького українця*” як типового представника сучасного народу: “*Ти хто? Маленький українець, Що терпить гніт дрібних зажур...*” [9]. Сумні настрої відображають й емоційно-експресивні лексеми, які слугують певним тлом для відтворення авторського задуму: “*тужба*”, “*розпука*”, “*ворожда*”, “*біль*”, “*сльози*”, “*плач*”: “*То мій плач, дитино, то моя тужба Над народом вільним з долею раба*” [8].

Сучасне політичне буття народу поет гнівно осмислює з погляду рабства і застерігає від нього. Увага митця прикута насамперед до політичної ситуації в Україні. Образ *народу* набуває соціального виміру й розкривається з огляду на особливе сприймання поетом сучасного політичного життя. У зв’язку з цим на перший план виступають асоціативні лексеми виразного сатиричного забарвлення: “*демократи*”, “*патріоти*”, “*зрадники*”, “*щури*”, “*раби*”. Поету болить, що роками виборювана національна ідея нині не знаходить належної підтримки. Зокрема, ця думка вербалізується в метафоричній моделі “*патріоти без облич*”, тавтологічно постулюється в рядках “*раби рабів у пошуках свободи*”, “*рабами зроблені і вибрані раби*”. Отже, сучасна доба асоціюється в поета з несвободою, лексико-семантичне вираження якої стає важливою домінантою художньо-мовної картини Павличка. Неволя пов’язується із базовими уявленнями української культури. У зв’язку з цим повертає увагу вислів *вільний хліб*. Здавна українці-хлібороби

шанували хліб і вважали його основою життя; хліб для них був працею, тому і вислів “вільний хліб” набув згодом значення “вільна, самостійна праця”. Павличко розгортає цей знак до складної метафори, увиразнюючи сприймання знаку *народу-раба*: “*Наш вільний хліб запліснявіє і стверд*” або пропонує нові варіанти вживань знаку – “дарований хліб”: “*А свобода твоя – не жебрацький гостинець, Не дарований хліб...*” [8].

Звичайно, що кожен поет мріє про краще майбутнє свого народу, не позбавлений цих сподівань і Дмитро Павличко. Майбутнє існування *народу* пов’язане з лексемою “свобода”: “*Ти матимеш будучину, Свободою відпущену...*” [8]. Поет вірить у можливість кращого життя, у добрі й злагоді, без боротьби за золото, за владу, що словесно відтворюється метафоричним динамічним образом, відомим своєю актуалізацією й у Шевченка, – “*раби веселі*”: “*... а є лишень раби веселі*” [12]. Безперечно, щаслива доля народу неможлива без Божого благословення, тому в майбутньому *Бог* і *народ* нероздільні: “*То був би образ Бога і Народу, Правдивий образ нашої пори*” [12].

Таким чином, культурні реалії *Україна, мова, народ* є домінуючими в мовній картині Дмитра Павличка. Вони відображають загальні елементи української національної культури й відзначаються особливими, своєрідними елементами словесно-змістової реалізації. У подальшому заслуговують на увагу наукові студії, пов’язані з укладанням словника мовно-естетичних домінант поезії митця, вимагають свого дослідження в контексті творів Павличка й інші ключові поняття культури.

Список використаних джерел

1. Голубовська І. Мова і культура в їх взаємодії та взаємовпливі / І. Голубовська // Мовні і концептуальні картини світу : Зб. наук. праць. – Вип. 11. – Кн. 1. – Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2004. – С. 105-110.
2. Єрмоленко С. Мовно-естетичні знаки української культури / Світлана Єрмоленко. – К.: Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.
3. Єрмоленко С. Нариси з української словесності: (стилістика та культура мови) / Світлана Єрмоленко. – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
4. Калашник В. Мовно-естетичні знаки *душа-печаль-слово* у поетичному світі Ліни Костенко / В. Калашник, Л. Савченко // Культура слова. – 2010. – № 73. – С. 16-22.
5. Маленко О. О. До генези образу-концепту “рідна мова”: естетика романтизму / О. О. Маленко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Випуск 3: Зб. наук. праць [За ред. Л. І. Мацько]. – Київ, 2009. – С. 50-55.
6. Мех Н. О. Структура лексико-семантичного поля “мова-слово” в українській поетичній мові ХІХ – початку ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Н. О. Мех. – Київ, 2000 – 16 с.
7. Мовчун Л. Стереотипний образ української мови / Лариса Мовчун // Дивослово. – 2004. – № 2. – С. 18-21.
8. Павличко Д. Аутодафе : [вірші, пісні, поеми] / Дмитро Павличко. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2008. – 160 с.
9. Павличко Д. З різних літ / Дмитро Павличко // Літературна Україна. – 6 січня 2011 р. – С. 9.
10. Павличко Д. Іван Ганжа / Дмитро Павличко // Літературна Україна. – 30 вересня 2010 р. – С. 7.
11. Павличко Д. Листи до Романа. Весела поема (фрагменти) / Дмитро Павличко // Літературна Україна. – 14 квітня 2011 р – С. 8.
12. Павличко Д. Три строфи : [поезії] / Дмитро Павличко. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2007. – 127 с.
13. Петькун С. Мова як складова частина людської культури / Світлана Петькун // Українознавство. – 2009. – № 4. – С. 203-205.

Summary. In article the important cultural symbols “Ukraine”, “language”, “people” as components of poetry of Dmytro Pawlychko are analyzed. Lexical and semantic peculiarities of these structures in the artistic text, their national-aesthetic and public role of language’s history are investigated.

Key words: linguistic-aesthetic sign, associative lexeme, key lexeme, metaphor.